

Kennisdag Boombeheer

Woensdag 14 oktober 2026, Landgoed Ockenburgh

Beheer en behoud van bomen op landgoederen en buitenplaatsen

Rick van der Ploeg –

boomexpert en boswachter bij het Zuid-Hollands Landschap

Dagopening

Na uitleg over de meerwaarde van De Groene Motor voor Groen Erfgoed en de vrijwilligers in historisch groen, wordt de reden van de keuze voor het thema boom beheer op landgoederen en buitenplaatsen belicht en Rick als specialist geïntroduceerd.

Presentatie door Rick van der Ploeg

Rick heeft de opleiding tot hovenier en boomverzorger gevolgd en is nu boswachter bij het Zuid-Hollands Landschap in de regio Kust.

Rick geeft aan dat hoe ouder een boom wordt, hoe meer waarde deze heeft. Als erfgoed, voor biodiversiteit en voor het klimaat. Er heerst veel onterechte angst voor vallende bomen, die vooral ingegeven is door een gebrek aan kennis. De kans om onder een vallende boom te komen is heel klein. Uiteraard is veiligheid belangrijk, maar in natuurgebieden, op landgoederen en buitenplaatsen zou, wanneer valgevaar dreigt eerder moeten worden gekozen voor bijvoorbeeld het plaatsen van een hek rondom. Snoeien of kappen zou echt het laatste redmiddel moeten zijn.

Aan de orde komt:

- Hoe hout in elkaar zit
- Afgrendelen van zones
- De conditie en vitaliteit van een boom bepalen
- Veilig of niet
- Aantastingen
- Gevolgen en stadia

Dia 4

Links onderin zie je een reuzenzwam rondom een beuk; de meest risicovolle situatie. De beuk waar deze zwam staat heeft weggerotte wortels. Het middelste plaatje is een es met essentaksterfte. Rechts een sterk, gezonde eik.

Dia 5

Hout: het cambium is het belangrijkste van de boom en zorgt voor diktegroei en sapstromen. Als dat wegvalt, bijvoorbeeld door schimmelaantasting van cambium aantasten, gaat de boom het niet overleven.

Dia 6

Aantasting kan gebeuren in opwaartse en neerwaartse stromen in het spinhout. De boom zet dit niet makkelijk dicht. Wel kan de boom tussen jaarringen de zaak afgrendelen en zorgen dat een aantasting niet verder naar de buitenkant van de stam. De binnenkant kan wegrotten, terwijl de ringen aan de buitenzijde nog gezond zijn. Dat is geen probleem. Het cambium maakt een goedje waardoor het sneller kan reageren op aantastingen en de aantasting eerder afgrendelen.

Vraag: wat is het effect van zagen in een tak?

Rick: als een boom het zelf doet, grendelt hij het aangetaste deel eerst af, dan sterft de tak af en krijg je een soort kernhout binnenin.

Vraag: maakt het uit of je bij droog of bij nat weer zaagt?

Rick: vooral belangrijk om te zorgen dat de tak goed is afgezaagd. De boom groeit het zo snel mogelijk dicht.

Dia 7 – De conditie van een boom

De conditie van een boom is een momentopname, en het is niet te voorspellen hoe een boom zich gaat ontwikkelen in de toekomst.

Valt er iets te zeggen over hoe oud bomen kunnen worden?

Rick: eik en beuk worden het oudst. Taxus kan ook erg oud worden.

Mits de condities goed zijn kan de **linde** ook oud worden. Reden: de linde heeft zachthout en is daardoor gevoelig voor aantasting. Het hout van de **beuk** is kwetsbaar en kan aantasting moeilijk verwerken. **Es** heeft te maken met essentaksterfte en de **iep** lijdt onder de iepenziekte. Beide worden veroorzaakt door invasieve schimmels, alleen bij de iep overgedragen door de iepenspintkever. Buiten de es en de (knot)wilg zijn er maar weinig bomen waarvan de wortels onder water staan kunnen verdragen.

Dia 8 – De vitaliteit van een boom

De vitaliteit is het vermogen van een organisme om zich te herstellen, het vermogen zich aan te passen aan verandering en weerstand te bieden aan ziekten en aantastingen.

Dia 9 - Boombeeld

Het boombeeld laat zien wat de conditie van de boom is. Een slecht boombeeld kan ook ontstaan door verstoring in de bodem, zoals een gaslek of werk in de bodem. Als je weet wat er gebeurd is, kun je de omgeving herstellen. Een boom die 'het niet naar z'n zin heeft' kan, als de omgevingsvoorwaarden verbeterd zijn, weer gezonde groei laten zien en omgroeit de takken uit de mindere periode.

Bij een slecht tot zeer slecht boombeeld kijk je of er kans op herstel is als de omgevingsvoorwaarden worden aangepast. Rick is ervan overtuigd dat op landgoederen en buitenplaatsen minder snel zou minder moeten worden besloten tot kap: veel mooie oude bomen zijn van grote waarde voor biodiversiteit en klimaat.

Dia 10 - Veiligheid

Veiligheid wordt bepaald aan de hand van gevaarstelling – bijvoorbeeld een aangetaste boom die langs een pad staat.

Punten van belang voor beoordelen en handelen:

- Staat de boom langs een pad of in een bos? – Eerste vraag: kun je het pad verleggen?
- Wat is de leeftijd of grootte van de boom?
- Heeft de boom een aantasting? Zo ja, wat doet de aantasting met het weefsel en hoe reageert de boom daarop? Leiden de aantastingen bij elkaar opgeteld tot een risico?
- Zijn er andere gebreken, zoals een holte of scheefstand?

Vanaf dia 11 - Wanneer is een boom nu echt gevaarlijk?

Een stam mag hol zijn en 120 graden aan de buitenzijde missen. Dan is deze nog gezond en veilig. Controleer of er compensatiegroei is.

Tijdens het buitendeel wordt – mede aan de hand van de IBA determinatiesleutel - een determinatie losgelaten op verschillende holle bomen.

Vanaf dia 21 - Enkele schimmels die risico geven

De **reuzenzwam** is de grootste risicoschimmel. **Honingzwam** tast cambium en wortels aan met kans op windworp. **Korsthoutskoolzwam** geeft zachthout in wortels en stamvoet. Is gevoelig voor windworp, maar lang niet altijd. **Zwavelzwam** veroorzaakt bruinrot, wat tot bros hout leidt omdat de aantasting de lijm uit het hout haalt. De andere zwammen halen de vastigheid uit het hout. Maar het kan nog lang goed gaan. **Zadelzwam** veroorzaakt witrot - sponzig hout. Om het verschil te zien gaat er een stukje hout met witrot en een met bruinrot rond (zie foto p 4).

Parels in de natuur van grote waarde

Als een boom rond is aan de bovenkant is hij aan het einde van zijn groei. Hoe ouder een boom hoe meer geassocieerde biodiversiteit, ook aan het einde van het leven van de boom. Is de staat van een boom zeer slecht, dan kun je hieronder beter niet meer maaien: de ondergroei geeft bescherming aan de boom.

NB. De diaprojectie wordt bijgevoegd bij het verslag.

Excursie over het landgoed Ockenburgh

De besproken bomen en bijbehorende beelden zijn zichtbaar op de foto's behorend bij deze kennisdag.

Afsluiting

Rick hoopt zijn passie en het uitgangspunt om niet overal gelijk in te grijpen met snoei mee te geven. De keuze om wel of niet in te grijpen is uiteindelijk aan de beheerder, en iedere beheerder werkt op zijn/haar eigen manier.

WhatsApp community

Voor vrijwilligers in historisch groen is een whatsapp community opgestart met als doel het snel kunnen schakelen wanneer er vragen zijn of je iets anders wil delen. Hoe meer deelnemers, hoe waardevoller de community wordt. En biedt de mogelijkheid om in te richten op thema. Deze kun je vinden op het [platform ZelfDoen](#).

Groene Pluspuntenregeling

Voor het Cultuurfonds Zuid-Holland voert De Groene Motor de Groene Pluspuntenregeling uit, gericht op stimuleren van de biodiversiteit (plantmateriaal, zaad, nestel- en rustgelegenheid), kennis en educatie, monitoring, inhuur van een specialist of materiaal om het beheer uit te kunnen voeren. Het is nog mogelijk om een aanvraag in te dienen via het [platform ZelfDoen](#).

Kennisdagen 2027 en verder... Leeft er een thema dat een eigen kennisdag verdient: laat het weten! De Groene Motor kijkt of het kan worden opgenomen in het jaarprogramma.

Fotoverslag

